

**A BAJNAI-KORMÁNY ELSŐ GAZDASÁGI MINISZTERJELÖLTJÉNEK
KARTELLEZÉS MIATTI VISSZALÉPÉSE**

**kapcsán végzett
MÉDIAHÍR KUTATÁS**

GVH VERSENYKULTÚRA KÖZPONT

2009. MÁJUS 27.

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló	2
I. Bevezetés	3
II. A GVH ismertsége általában.....	4
III. A gazdasági miniszterjelölt visszalépésének ismertsége	5
IV. Kartellek elleni fellépés támogatottsága	8
V. Ismeretek a kartellekről.....	9

Vezetői összefoglaló

A kutatás a gazdasági miniszterjelölt 2009. áprilisi, korábbi GVH eljárásokkal is kapcsolatos visszalépéséről szóló hír és a GVH ismertségét vizsgálta. Az alábbiakban kiemeljük az elemzés legfontosabb megállapításait.

- a. A lakosság kétharmada hallott a GVH-ról (a konkrét hírtől függetlenül), azonban többségük nem tud konkrét hírt említeni a hivattal kapcsolatban a kutatást megelőző egy hónapból (63%). Ugyanakkor a konkrét említések között legnagyobb arányban a miniszterjelölt visszalépése szerepel. (4. és 7. bekezdés)
- b. A miniszterjelölt visszalépéséről összesen a lakosság kétharmada hallott. Ezen belül kb. 60%-a emlékezett a hírre támogatottan, a válaszadók mintegy 5%-a viszont spontán is fel tudta idézni a hírt. (9. bekezdés)
- c. A válaszadók több mint egyharmada tudja, hogy valamilyen törvénytelen gazdasági ügyek miatt lépett vissza a miniszterjelölt, és egyötöd még arra is emlékszik, hogy konkrétan kartellügyek miatt. (12. bekezdés)
- d. A megkérdezettek háromnegyede ért egyet azzal, hogy ilyen esetben vissza kell lépni. Továbbá a válaszadók négyötöde egyetért a kartellek elleni fellépéssel. (14-15. bekezdés)
- e. A válaszadók 20-25%-a ismeri helyesen a kartell fogalmát (24. bekezdés). Ők lényegében egyöntetűen egyet is értenek a kartellek elleni fellépéssel (28. bekezdés). Ugyanakkor a válaszadók közel egyötöde kimondottan téves ismeretekkel rendelkezik a kartellekről (25. bekezdés).
- f. Azok válaszadók, akik helyesen ismerik a kartell fogalmát, azaz feltehetően jobban tisztában vannak az ügy hátterével, az átlagnál nagyobb arányban értenek egyet a visszalépéssel (32. bekezdés).
- g. A kartell fogalmát helyesen ismerők emlékezetében nagyobb arányban ragadt meg az az információ a hírrel kapcsolatban, hogy korábbi cége kartellügyei miatt mondott le a miniszterjelölt. (31. bekezdés)

A korábbi versenykultúra kutatásokkal történő összehasonlítások alapján megfogalmazható megállapítások röviden a következők.

- h. A GVH ismertsége valamivel magasabbnak adódott, mint a korábbi kutatásokban. Ennek okát nem tudtuk megállapítani, de elképzelhető, hogy a média hír különösen nagy sajtóbeli visszhangja befolyásolta rövidtávon a hivatal ismertségét (5. bekezdés).
- i. A visszalépés viszonylag magas ismertsége és a korábbi versenykultúra kutatások ügyismereti adatai arra utalnak, hogy a lakosság körében a közéleti vonatkozású GVH ügyek tarthatnak számot az átlagnál nagyobb ismertségre (10-11. bekezdés).
- j. A kartell kifejezésnek a válaszadók nagy többsége negatív tartalmat tulajdonít (akkor is, ha nem ismeri helyesen a kartell fogalmát), és túlnyomó részük akkor is elutasítja, ha nem tudja, hogy kartellről van szó (26. bekezdés).

I. Bevezetés

1. Jelen kutatás egy április közepén a médiában megjelent, közéleti vonatkozású, a GVH eljárásaival kapcsolatos hír és a GVH ismertségét vizsgálja. A médiában megjelent hír¹ röviden összefoglalva a következő:

2009. április 16-án visszalépett a jelöltségtől Vahl Tamás, a Bajnai-kormány gazdasági miniszter-jelöltje, miután a Transparency International nyílt levélben hívta fel a figyelmet a korábban általa irányított cég kartell-ügyeire. A Gazdasági Versenyhivatal több esetben is elmarasztalta kartellezésért az SAP szoftverfejlesztő céget az idő alatt, amíg az Vahl Tamás irányítása alatt állt.²

2. Az adatfelvételt a BellResearch végezte 506 fős mintán, telefonos lekérdezéssel a hír megjelenése után két héttel, 2009. április 30-a és május 6-a között.³ A minta reprezentatív, a legfontosabb társadalmi-demográfiai mutatók szerint (nem, életkor, iskolai végzettség, lakóhelytípus, régió) megfelel a teljes 18 éven felüli népesség összetételének. A teljes mintára vonatkozó hibahatár legfeljebb $\pm 4,7\%$.

3. Az adatok feldolgozása során alapvető statisztikai módszereket használtunk (gyakoriságok, megoszlások, keresztábrák). A kutatás egyszerű jellege szükségtelessé tette összetettebb módszerek (pl. regressziók futtatása, faktorelemzés) alkalmazását, illetve az azt lehetővé tevő adatfelvételt. Az elemzésben minden kérdés esetében megvizsgáltuk, hogy az egyes demográfiai csoportok válaszai számottevően eltérnek-e az átlagtól. Azonban a legtöbb esetben nem adódtak érdemi következtetések, ezért csak néhány helyen térünk ki a demográfiai csoportok szerinti bontásra. Megvizsgáltuk jelen kutatás eredményeinek összehasonlíthatóságát korábbi versenykultúra kutatások eredményeivel. Az összehasonlításokból levonható következtetések a tanulmány megfelelő részeinél találhatóak (szürkével árnyékolva).^{4,5} Vannak azonban olyan, jelen kutatáson alapuló megállapítások is, amelyek esetében adódhatna az összehasonlítás, de egyelőre korai konklúziót megfogalmazni, mivel egyelőre nem látszik, hogy az adatokból trend rajzolódik-e ki vagy csak egyedi, kiugró értékeket figyeltünk meg. Megalapozott állítások megfogalmazására további kutatás(ok) után nyílhat alkalom.

¹ Az MTI április 16-i hírében még nem tért ki a versenyhivatal szerepére (ld. <http://mti.hu/cikk/372456/>). Viszont a hírt közlő többi médiumban hangsúlyt kaptak az informatikai kartelleket elítélő GVH döntések, illetve azok szerepe a miniszterjelölt visszalépésében, még akkor is, ha egyebekben alapvetően az MTI hírre támaszkodtak (ld. például az Index.hu cikkét: http://index.hu/belfold/2009/04/16/vahl_tamas_visszalpett/).

² Tehát a jelen kutatásban szereplő hír elsődleges témája nem a GVH tevékenysége, és a versenyhivatal rendes kommunikációs tevékenységétől függetlenül kapott nyilvánosságot.

³ A minta közel háromnegyedét (72%-át) az adatfelvétel megkezdését követő első három napon kérdezték le. Az utolsó, a visszalépést még említő hír valószínűleg az új gazdasági miniszterjelölt megnevezése kapcsán, április 22-én jelent meg.

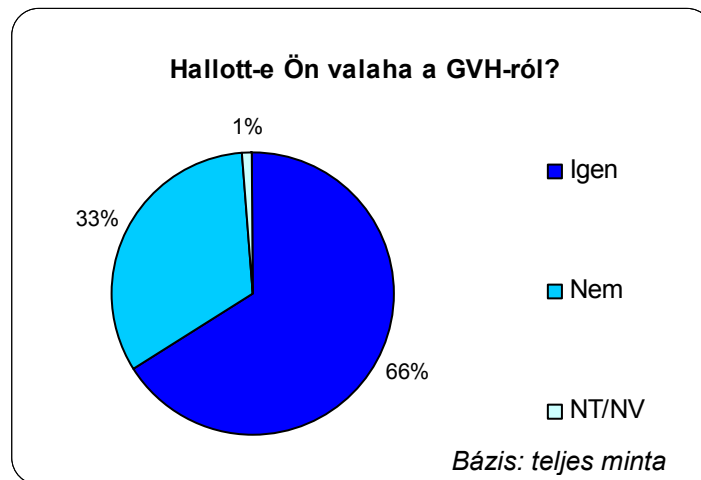
⁴ A 2009-es kutatáshoz hasonló kérdések a VKK korábbi kutatásaiban, a 2008-as ügyismereti (Szonda) és a 2003-as, 2004-es és 2007-es GVH ismertséget felmérő komplex kutatásban (Tárki) is szerepeltek. A média hír és az ügyismereti kutatás eredményeinek összehasonlítása csak mérsékelt korlátokba ütközik, szemben a komplex kutatásokkal, amelyekre így legfeljebb az eredmények kontextusba helyezése érdekében tudunk hivatkozni.

Az ügyismereti kutatáshoz nagymértékben hasonlít a média hír kutatás, amennyiben a 2008-as kutatásban is hasonló jellegű kérdések szerepeltek. Az összehasonlítás legfontosabb általános korlátja az, hogy a két kutatásnak részben eltérő volt a tárgy (friss média hír ismerete – legalább egy éves ügyek ismerete). A 2008. előtti komplex kutatások ezzel szemben csak néhány témát érintettek a jelenlegi felmérés által vizsgáltak közül, és az átfedő témaköröknél is eltér a 2008 előtti kérdés módja a média hír (valamint az ügyismereti) kutatásától.

⁵ A korábbi kutatások eredményei megtalálhatók a GVH VKK honlapján: http://www.gvh.hu/gvh/alpha?do=2&st=1&pg=54&m5_doc=4478&m90_act=17

II. A GVH ismertsége általában

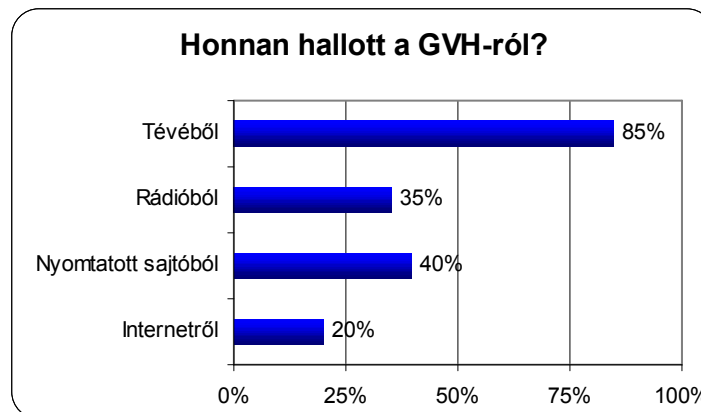
4. A mintában a válaszadók 66%-a hallott a GVH-ról.

1. ábra

5. Ez az arány magasabb, mint a korábbi kutatásokban, 2003 és 2008 között mért 40-50%-os ismertség. A magasabb eredmény oka adataink alapján nem egyértelműen megállapítható, de részben tompítja a látszólag jelentős eltérés megítélését, hogy a média hír kutatás hibahatára magasabb a korábbi kutatásokénál.⁶ Továbbá, rövidtávon hatással lehet a hivatal ismertségére a média hír különösen nagy sajtóbeli visszhangja is.

6. Azok, akik hallottak a GVH-ról, legfontosabb információforrásként a televíziót (85%) jelölték meg. Jelen kutatással kapcsolatban megállapítható, hogy iskolai végzettség szerint bontva az eredményeket, a magasabb iskolai végzettséggel együtt nő a GVH ismertsége.

2. ábra

7. Azokat, akik hallottak a GVH-ról, egy *nyitott kérdés* keretében megkértük, hogy mondják el, a közelmúltban milyen hírrel kapcsolatban hallottak a versenyhivatalról. A gazdasági miniszterjelölt visszalépését *magától* a válaszadók 7%-a említette, ami a legnagyobb arányban említett konkrétum. A kérdésre a válaszadók 63%-a nem tudott konkrétumot említeni, 6%-a pedig nem a közelmúltban

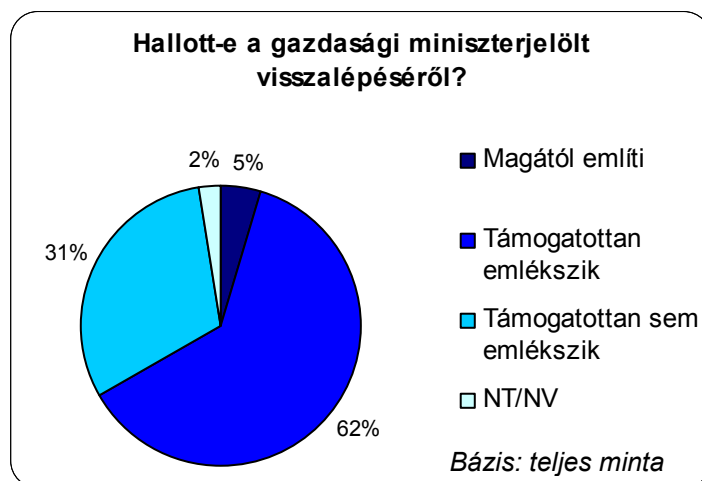
⁶ A 2009-es média hír kutatásban azért magasabb az eredmények hibahatára, mert kisebb mintán végeztük mint a korábbi kutatásokat (500 fő az 1000 illetve 1500 fővel szemben). Kisebb összehasonlíthatósági korlátot jelent a korábbi személyes megkérdezéstől eltérő, telefonos adatfelvételi módszer.

hallott a GVH-ról. Ezen kívül a gazdasági válságot, bírságokat, büntetéseket, kartell-ügyeket, pályázatokat említette még néhány százalékpontos válaszadó.⁷

8. A 2008-as ügyismereti kutatásban megkérdeztük a GVH nevét ismerőktől, hogy mit hallottak a GVH-ról. Akkor legfeljebb a válaszadók egynegyede említett egy-egy asszociációt. A legmagasabb arányban azt említették, hogy a GVH vizsgálatokat folytat, továbbá 10% feletti arányban említették, hogy a GVH feladata a tiszta verseny biztosítása, hogy büntet, bírságot, illetve olyan cégeket, akik ellen eljárást folytatott a GVH. Kevesen említettek konkrét ügyeket, de a legnagyobb arányban az autópálya-kartell említették (6-8%), míg egyéb ügyeket legfeljebb 1% említett.⁸ Az összes korábbi kutatásban is azt láttuk, hogy a nagy médiavisszhangot kapott autópálya-kartell spontán említése kiemelkedik a többi ügy közül.⁹

III. A gazdasági miniszterjelölt visszalépésének ismertsége

9. *Spontán módon* tehát a GVH-t ismerők 7%-a hozta kapcsolatba a gazdasági miniszterjelölt visszalépését a versenyhivatallal.¹⁰ *Támogatottan* az összes megkérdezett 62%-a hallott erről a hírről. Tehát összességében a lakosság kétharmada hallott a hírről.¹¹ Döntő többségük (89%) a TV-ből (is) tájékozódott.

3. ábra

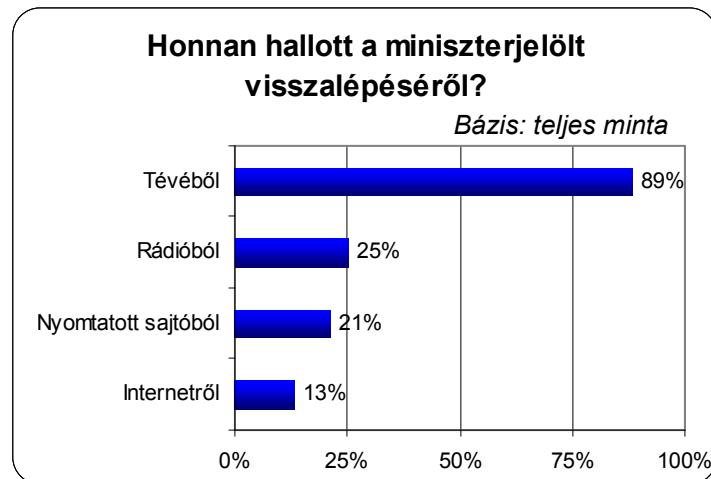
⁷ Utóbbi említések aránya a mintában hibahatáron belüli, így ezen említések aránya nem tekinthető szignifikánsnak (lehet, hogy a sokaságban gyakorlatilag 0% a tényleges előfordulás).

⁸ A média hír spontán ismertsége nem vehető össze közvetlenül a 2008-as kutatás spontán ismertségre vonatkozó adataival, mivel a két kutatás kérdezési módszere jelentősen eltért. A média hír kutatásban arra kérdeztünk rá, hogy milyen *hírekkel* kapcsolatban hallottak a GVH-ról, továbbá csak a közelmúltbeli ismeretekre vonatkozott a kérdés. Ezért a bemutatott adatok csak közvetve támpontként szolgálnak a jelenlegi eredmények értelmezéséhez.

⁹ A komplex kutatásokban a média hír kutatáshoz hasonló kérdést tettünk fel: „Milyen ügygel kapcsolatban hallott a GVH-ról?” Ez azonban nem konkrét időszakra vonatkozott, hanem arra, hogy a válaszadó *valaha* hallott-e már a GVH-ról. Ezzel szemben a média hír kutatás azt kérdezte, hogy a válaszadó *az utóbbi egy hónapban* hallott-e a GVH-ról. Az autópálya-építés illetve autópálya-kartell említése 30-66% közötti volt 2003 és 2007 között – utóbbi extrém adat 2004-es. Egyéb ügyeket általában legfeljebb 15% említett.

¹⁰ A hírt spontán ismertségét azok körében mértük fel, akik ismerik a GVH-t, azaz, akik a GVH-val kapcsolatban emlékeztek a hírről. (Ez a kérdezési módszer biztosította, hogy a GVH teljes ismertségéről is képet kapjunk, ne csak a média hírrel kapcsolatos ismertségéről.) Az összes, a hírt ismerő válaszadó között a hírt spontán ismerők aránya valószínűleg magasabb 7 százalékpontnál. Ez azonban nem befolyásolja az összes, a hírt ismerő válaszadó teljes mintán belüli arányát. Amennyivel többen lennének a spontán ismerők, ugyanannyival kevesebb (és a támogatott kérdésre igennel válaszoló) válaszadónak tettük volna fel a támogatott ismertségre vonatkozó kérdést.

¹¹ A hír teljes, 66%-os ismertsége a GVH-t ismerők 7%-át kivéve spontán ismertség teljes lakosságra vetített kb. 5%-os arányát és a 62%-os támogatott ismertséget összeadva adódik.

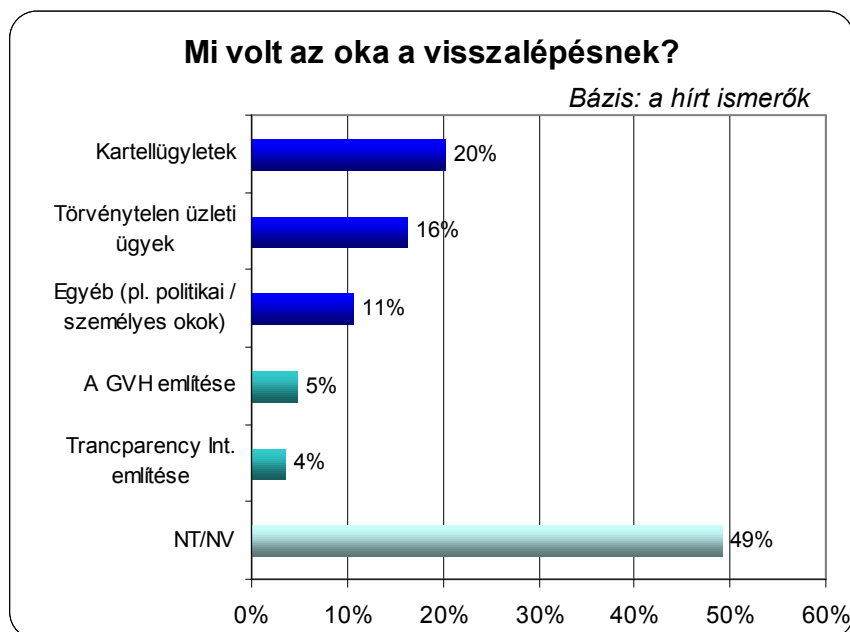

4. ábra

10. A 2008-as ügyismereti kutatás *támogatott* kérdései esetében az ügyek nagy részére 15% körüli válaszadó emlékezett. Kiemelkedő volt az útépítő kartellek 24-34%-os említése (ahogy a 2003 és 2008 közötti kutatások *spontán* említései esetében is), és ezen kívül a hipermarketek készletes ügyeit is hasonlóan magas arányban említették. Az informatikai kartelleket különösen alacsony, 10% alatti arányban említették a válaszadók.¹²
11. A korábbi kutatások *spontán* és *támogatott* ügyismeretre vonatkozó adatai alapján – például az autópálya-kartell kiemelkedő és hosszan tartó ismertsége kapcsán – felmerülhet a hipotézis, hogy a lakosság körében nagyobb ismertségre a közéleti vonatkozású GVH ügyek tesznek szert, és/vagy az ilyen hírek rögzülnek tartósabban. Közéleti vonatkozásuk az ilyen versenyhivatali ügyeket valószínűleg a nagyobb érdeklődésre számot tartó hírek közé pozicionálja át, továbbá nagyobb sajtóvisszhangot is keltenek (nem kizárólag a GVH kommunikációjában jelennek meg), mint a hasonló felhangot nem nyert esetek. Ezzel hipotézissel összhangban van a jelenlegi hír kiemelkedő ismertsége is, hiszen az elsősorban közéleti vonatkozású, amellett, hogy a GVH tevékenységével kapcsolatos.
12. Az esetet legalább *támogatottan* ismerőket megkérdeztük, hogyan emlékeznek *maguktól*, mi volt az oka a miniszterjelölt visszalépésének. A kartellügyeket a válaszadók ötöde említette a visszalépés okaként. További 16 százalékpont csak általánosságban említette, hogy (valamilyen) törvénytelen gazdasági ügyek miatt lépett vissza a miniszterjelölt.¹³

¹² A visszalépés ismertsége nem vehető össze közvetlenül a 2008-as kutatás ügyismereti adataival. Figyelembe kell venni, hogy 2008-ban legalább néhány hónapja lezárult ügyek, illetve hosszabb időszakon keresztül előforduló ügytípusok ismertségét mértük fel. A támogatott ismertség felmérésénél a jelenlegi kutatással összevetve kevésbé részletes támogatást kaptak a válaszadók (csak az ügyek megnevezését adtuk meg, míg a médiahír kutatásban viszonylag hosszabban elmagyaráztuk a hír részleteit). További eltérés, hogy a médiahír kutatásban egy közéleti vonatkozású hír szerepelt, aminek sajtóbeli visszhangja nem a GVH kommunikációjának eredménye.

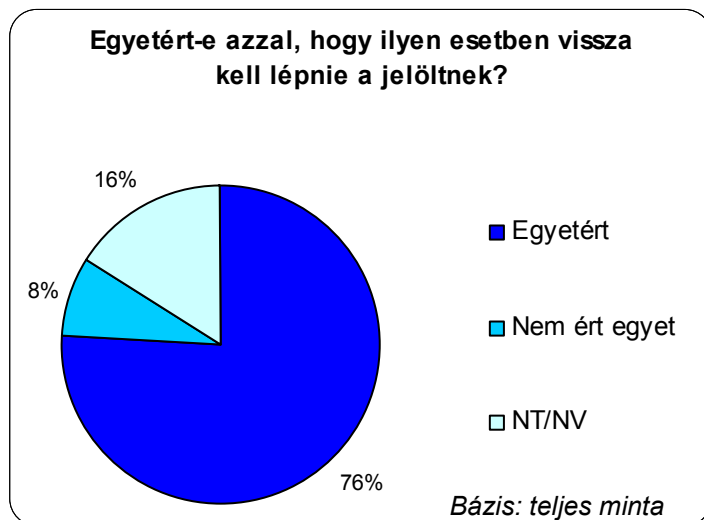
¹³ A válaszok korcsoportonkénti vizsgálatából az adódik, hogy a 30 év alattiak és a 60 év felettiak között hasonló arányban (35-40 %) vannak azok, akik tisztában vannak a visszalépés háttérében álló ügy természetével, azaz a visszalépés okaként valamilyen törvénytelen gazdasági ügyeket vagy kartell ügyeket említettek. Ezen belül azonban a fiataloknak az idősekhez képest nagyobb hányada „pontosan” tájékozott: a 30 év alattiak 27 illetve a 60 év fölöttiek 12%-a tudja, hogy kartellügyek miatt lépett vissza a miniszterjelölt.

5. ábra

13. *Önmagától* a válaszadók kis hányada – 5%-a – említette a GVH-t a visszalépés okaira visszaemlékezve. A különböző demográfiai csoportok közül csak a 30 év alattiak és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők emelkednek ki – ezen csoportok 10-15 százaléka említette a GVH-t. A megkérdezettek 49%-a nem tudta a választ vagy nem válaszolt a kérdésre.

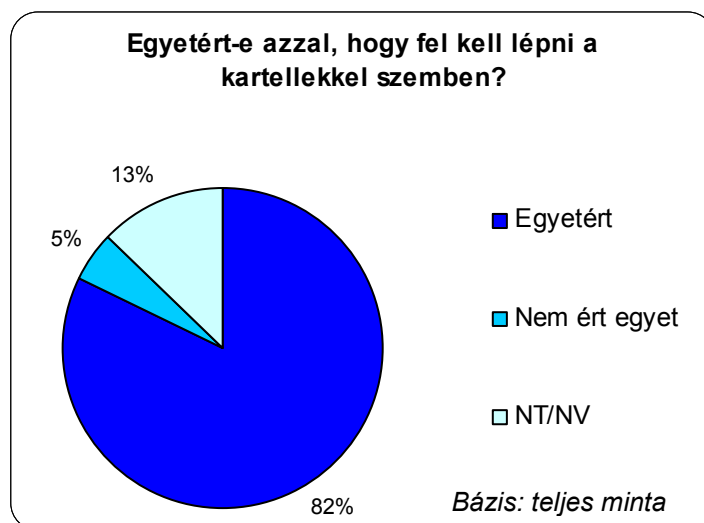
14. A mintában szereplők nagy többsége, 76%-a egyetért azzal, hogy kartell-ügyek miatt vissza kell lépni. Azok aránya, akik nem értenek egyet ezzel, mindössze 8%.

6. ábra

IV. Kartellek elleni fellépés támogatottsága¹⁴

15. Azt is megkérdeztük a válaszadóktól, hogy egyetértenek-e azzal, hogy fel kell lépni a kartellekkel szemben. Erre a teljes minta 82%-a válaszolt egyetértően, míg csak 5%-a nem értett egyet a fellépés szükségességével.

7. ábra

16. A 2008-as ügyismereti kutatásban is szerepeltek olyan kérdések, amik alapján a kartellekkel szembeni fellépés támogatottságára vonatkozó megállapításokat tehetünk. Az egyik vonatkozó kérdésben megkérdeztük, hogy egyetértenek-e a válaszadók az egyes GVH-s ügyekben való fellépéssel. Az egyetértési arány általában 90% körül vagy afölött alakult. Az autópálya-kartellel szembeni fellépés támogatottsága átlagos volt, míg a kevésbé ismert informatikai kartellek esetében 85-90% volt az egyetértési arány (egyben ez volt a legalacsonyabb érték az ügyek közül).
17. Másrészt a 2008-as kutatás néhány versenytörvénybe ütköző magatartásformával való egyetértést is mért, amelyek közül kettő valamilyen kartellre vonatkozott, bár a kérdőívben nem neveztük meg az ügýtípust.¹⁵ Ezek közül a területfelosztást és a közbeszerzési kartelleket a válaszadók kb. 75-90%-a ítélte el.
18. A kartellekkel szembeni fellépésre tehát három különböző módon is rákérdeztünk a média hír és az ügyismereti kutatásban. Az adatokból az rajzolódik ki, hogy amikor konkrét kartellügyek támogatottságára kérdeztünk, akkor a válaszadók nagyobb arányban értettek egyet a fellépéssel, mint azokban az esetekben, amikor általában a „kartellezéssel” szembeni fellépés illetve az ügýtípust meg nem nevezve, egyes kartell magatartásformákkal szembeni fellépés támogatottságára kérdeztünk. A „kartellezés” jelenlegi kutatásban tapasztalt 82 százalékpontos elutasítottsági aránya pedig nagyjából azonos szinten van a nem konkretizált kartell magatartásformák 2008-as elutasítottsági arányával. A jelenség egy lehetséges értelmezése, hogy megtörtént ügyekkel kapcsolatban (tényleges kartell-esetek) könnyebben

¹⁴ A felmérésben az itt tárgyaltaktól eltérően először a kartellek ismeretére vonatkozó kérdésre válaszoltak a megkérdezettek, majd ezután kérdeztük meg őket arról, hogy szükségesnek tartják-e a kartellekkel szembeni fellépést. Az elemzés egyebekben a kérdések felmérésbeli sorrendjét követi.

¹⁵ A kérdőívben röviden bemutatuk az adott magatartásokat, ezután pedig megkérdeztük a válaszadókat, hogy egyetértenek-e velük. Viszont nem hívtuk fel a figyelmet arra, hogy a magatartás egyfajta kartell. Az összehasonlításnál ezért figyelembe kell venni, hogy a 2008-as kérdőívben azonos kérdésen belül szerepelt mind a magatartásformák verseny (de nem elnevezés) szempontjából történő „helyes beazonosítása” mind pedig a kapcsolódó „értékítélet”.

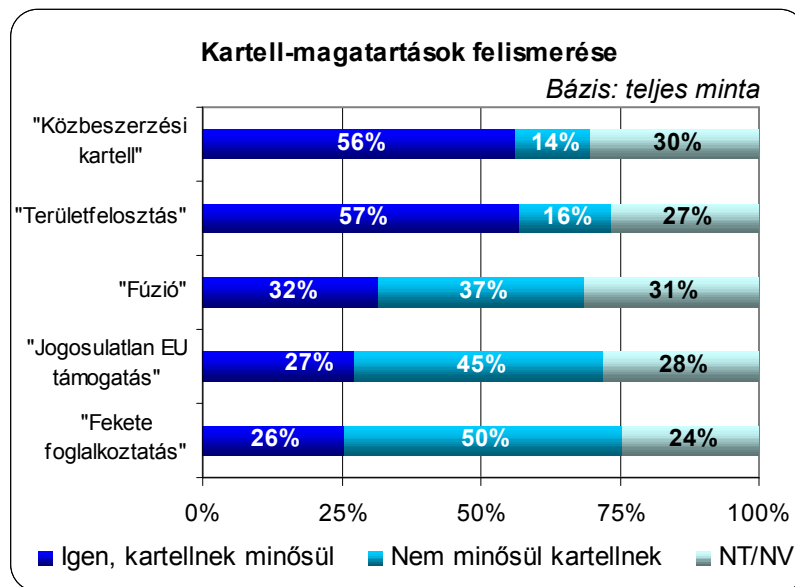
véleményt formál a lakosság, mint hipotetikus esetek kapcsán (kartellezés, mint olyan illetve konkrét, ám képzeletbeli (kartell) magatartásformák).

19. Azok közül, akik egyetértenek a kartellek elleni fellépéssel, 84% egyetért a gazdasági miniszterjelölt visszalépésével is, azonban 7% nem ért egyet ezzel. Előbbi eltérése a teljes mintában tapasztaltaktól a hibahatáron belül marad. Utóbbi arra utalhat, hogy vannak olyan válaszadók, akik bár elítélik a kartellezést, de az a véleményük, hogy az nem összeférhetetlen a miniszteri tisztséggel.

20. A 30 év alattiak az átlagnál nagyobb arányban értenek egyet a kartellek elleni fellépéssel (90%), míg a 60 év felettiak alacsonyabb arányban (72%). Iskolai végzettség szerinti bontásban a középiskolai vagy magasabb végzettséggel rendelkezők az átlagosnál nagyobb arányban támogatják a kartellek elleni fellépést (kb. 90%), míg a szakmunkás vagy alacsonyabb képesítéssel rendelkezők alacsonyabb arányban (kb. 80%).

V. Ismeretek a kartellekről

21. Az előzőekben ismertetett válaszok értékeléséhez hasznos megvizsgálni, hogy mennyire vannak tisztában a megkérdezettek azzal, hogy mely magatartásformák minősülnek kartellnek. Ennek megállapítására 5 magatartásformára vonatkozó állítást olvastak fel a kérdezők, melyekről el kellett döntenie a válaszadóknak, hogy kartellnek minősülnek-e vagy sem. Két állítás tényleges kartellhelyzetet, kettő egészen más gazdasági bűncselekményt, egy pedig másfajta versenypolitikai ügyet (fúziót) írt le.¹⁶

8. ábra

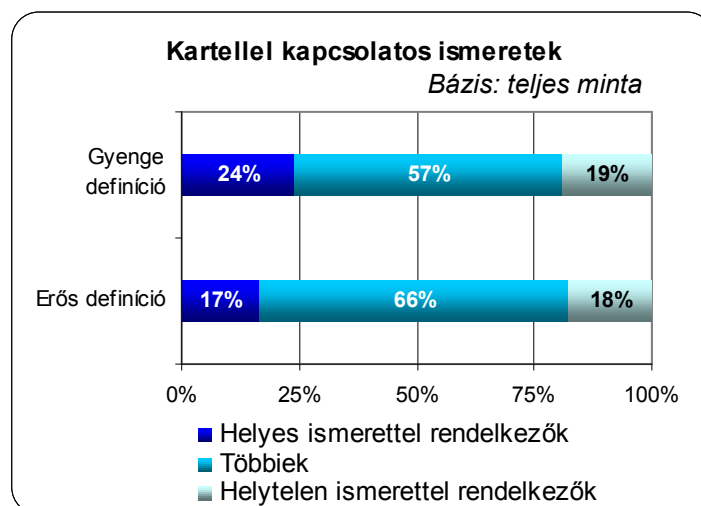
22. A két kartellhelyzetre vonatkozó állítás közül az egyik egy közbeszerzési kartellt írt le (ami hasonló jellegű mint a médiahírben szereplő kartell), míg a másik egy területfelosztásos kartellt. Ezeket a válaszadók több mint fele helyesen azonosította kartellként (56-57%), míg mindössze 14-16% adott helytelen választ.

23. A három kakukktojás magatartás közül az egyiknek egy nem kartell versenyhivatali ügytípust választottunk (horizontális felvásárlást), míg a két másik magatartás is gazdasági törvénysértés volt, de nem versenyjogi eset (EU támogatás igénylése hamis adatok alapján; alkalmazottak bejelentés

¹⁶ A kartellekkel kapcsolatos ismereteket nem tudjuk összehasonlítani korábbi felmérések eredményeivel, ugyanis a GVH korábbi felmérései nem tartalmaztak erre vonatkozó kérdéseket.

nélküli foglalkoztatása). Mindhárom magatartás esetében többen voltak azok, akik helyesen azonosították be, hogy nem kartell, mint akik kartellnek tartották. A fúziót közel ugyanannyian tartották kartellnek, mint ahányan tudták, hogy nem az, viszont a két nem versenyjogi törvénytelenséget a válaszadók nagyjából fele helyesen elkülönítette a kartellektől.

24. Az öt állításra adott válaszok alapján kétfajta definíciót adtunk arra, hogy kik vannak tisztában a kartell jelentésével, illetve azokra is, akik helytelenül vagy egyáltalán nem ismerik a kartell fogalmát. A kartell fogalmát helyesen ismerők az „erős” definíció szerint azok, akik mind az öt kérdésre helyesen válaszoltak. A „gyenge” definíció szerint pedig azok, akik nem adtak rossz választ egy kérdésre sem és legalább három kérdésre helyesen válaszoltak.¹⁷ Ez alapján az erős definíció szerint az összes megkérdezett 17% ismeri helyesen a kartell meghatározását, míg a gyenge definíció szerint 24%.

9. ábra

25. A kartellről helytelen ismeretekkel rendelkezők az „erős” definíció szerint azok, akik valamennyi kérdésre helytelenül válaszoltak, vagy egyik kérdésre sem tudtak vagy akartak válaszolni. A gyenge definíció szerint pedig azok, akik nem adtak jó választ egy kérdésre sem és legalább három kérdésre helytelenül válaszoltak. A fentiek alapján az erős definíció szerint az összes megkérdezett 18%-a ismeri helytelenül a kartell fogalmát, míg a gyenge definíció szerint ez az arány 19%.

26. A jelen kutatásból és a 2008-as ügyismereti kutatásból a kartellek ismeretére és a kartellekkel szembeni fellépés támogatottságára vonatkozó eredményeket összegezve (ld. 15-17. és 24-25. bekezdések) adódik, hogy bár nem minden válaszadó ismeri helyesen a kartell fogalmát, de magának a kifejezésnek nagy többségük negatív tartalmat tulajdonít, és a kartell magatartásformákat még akkor is túlnyomó részük elutasítja, ha nem tudják, hogy kartellről van szó.

27. A kartell kifejezést jól értelmezők demográfiai összetételéről a következő megállapítások tehetők (mindkét definíció szerint). A 30-60 év közöttiek az átlagnál nagyobb arányban tudják, hogy mi a kartell. Az aktívak nagyobb arányban tudják jól, hogy mi a kartell, mint az inaktívak (aktívakon belül az önállóak kiugró arányban tudják, de az ő számuk a mintában nagyon alacsony). Továbbá az iskolai végzettséggel monoton nő a kartell fogalmát helyesen ismerők aránya.

¹⁷ Ezzel a definícióval az a célunk, hogy szétválasszuk azokat, akiknek vannak helyes ismereteik a kartellekkel kapcsolatban, de bizonytalanok egy-két kérdésben, és azokat, akiknek van ugyan néhány helyes válasza, de azok nem valós ismereten alapulnak (pl. tippeltek). Ezért azokat, akik az öt kérdésből háromnál kevesebbre válaszoltak helyesen, nem tekintjük a kartell fogalmát helyesen ismerőknek. Az eldöntendő kérdések 50%-ára ugyanis várhatóan az is helyes választ ad, aki tippel.

28. A lakosság kartellekkel kapcsolatos ismereteiről megtudottakat felhasználtuk arra is, hogy meg tudjuk ítélni, van-e összefüggés a felmérés többi kérdésére adott válaszok és aközött, hogy a válaszadók helyes ismeretekkel rendelkeznek-e a kartellekről. A kartell fogalmát helyesen azonosítók szinte egyöntetűen (definíciótól függően 96-98%-a) egyetértenek a kartellek ellen való fellépés szükségességével, míg a teljes mintában a kartellt elítélők aránya 82%. Ez jelezheti azt, hogy a kartell fogalmát helyesen ismerők jobban tisztában vannak annak káros voltával is, azonban oksági összefüggést az adatok alapján nem lehetséges kimutatni.

29. A visszalépéssel a gyenge definíció szerint a kartelleket jól beazonosítók 84%-a ért egyet, míg a nem jól beazonosítók 74%-a. Az erős definíció szerint lényegében azonos arányok adódtak (rendre 84% és 75%). Ezeket az arányokat összevetve a teljes mintában tapasztalt 76%-os egyetértéssel, azt látjuk, hogy a kartell fogalmát helyesen ismerők (akik feltehetően jobban tisztában vannak az ügy hátterével) az átlagnál nagyobb arányban értenek egyet a visszalépéssel.

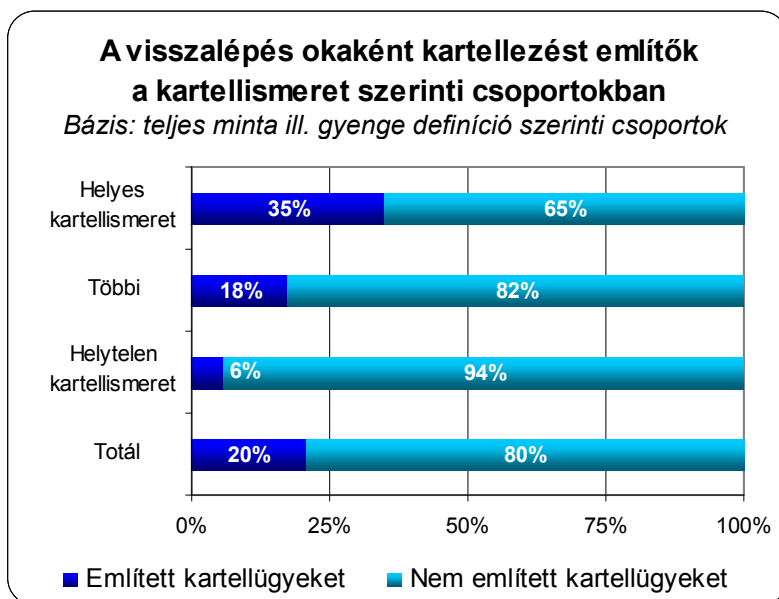
30. Azok között, aki valaha hallottak a GVH-ról, a válaszadók 22%-a pontosan tudja, hogy mi a kartell (erős definíció), míg a gyenge definíció szerint ez az arány 30%. Ezt összevetve a teljes mintában tapasztalt 17 ill. 24 százalékkal, azt látjuk, hogy a GVH-t ismerők az átlagnál nagyobb arányban ismerik helyesen a kartell fogalmát. Elképzelhető, hogy ennek oka az, hogy a GVH-t ismerők a GVH kommunikációjával kapcsolatban ismerték meg a kartell fogalmát, de ezt az adatok alapján nem lehetséges igazolni.¹⁸

31. A kartell fogalmát helyesen ismerők között, az erős definíció szerint 73% emlékezett *támogatottan* a hírre, a gyenge definíció szerint pedig 75%, miközben az összes támogatottan megkérdezett esetében ez az arány 65% volt. Továbbá a kartell fogalmát helyesen ismerők az átlagnál (20%) jelentősen nagyobb arányban említették a kartell-ügyeket a visszalépés okaként (az erős és a gyenge definíció szerint rendre 35% és 41%).¹⁹ Így azt mondhatjuk, hogy a kartell fogalmát helyesen ismerők emlékezetében nagyobb arányban ragadt meg ez az információ a hírrel kapcsolatban.

---

¹⁸ A kartellek helyes ismerete összefügg a végzettséggel (lásd 23. bekezdés), ezért megvizsgáltuk, hogy a GVH-t ismerők között a mintaátlaghoz képest nagyobb arányban találhatóak-e magasabb végzettségűek ez ugyanis azt jelentené, hogy a hasonló végzettség szerinti megoszlás miatt figyelhető meg hasonló mintázat. Viszont azt találtuk, hogy nincs szignifikáns kapcsolat a változók között.

¹⁹ A kartell fogalmát helyesen ismerő válaszadók között az általánosságban törvénytelen gazdasági ügyeket említők aránya hibahatáron belül tér el a teljes mintabeli aránytól.

10. ábra

32. A kartell fogalmát helyesen ismerők (akik egyöntetűen a kartellek elleni fellépés mellett vannak) nagy többsége egyetért a gazdasági miniszterjelölt visszalépésével (mindkét definíció mellett 84%). A teljes mintában ez az arány 76%.